

VHP Nederland

Het land van ooit of het land van nooit? *Over vertrouwen in de Surinaamse politiek*

Mede mogelijk gemaakt door het wetenschappelijk bureau van VHP Nederland

Verslag door Tina Jakoeb

Foto's door Ranjan Akloe

Inhoud

Samenvatting	3
1. Inleiding	6
2. Wat is vertrouwen?.....	9
3. Welke potenties heeft de civil society/het maatschappelijk middenveld om het vertrouwen in de politiek te vergroten?	11
4. Wat kan de VHP doen om het vertrouwen tussen kiezers en gekozenen te versterken?	13
5. Conclusie.....	16

Samenvatting

Op 29 september hield Dr. Peter Meel in het Amsterdamse UP Office Building de zesde Jagernath Lachmon Lezing. Onder de titel ‘Het land van ooit of het land van nooit?’ sprak Meel, verbonden aan de Universiteit Leiden, over vertrouwen in de Surinaamse politiek. Hij constateerde dat dit vertrouwen gering is. Uit enquêteresultaten blijkt dat Surinamers veel meer vertrouwen hebben in religieuze organisaties, de rechtspraak en de media dan in politieke partijen, het parlement of de regering. Volgens hem is dit een zorgwekkende ontwikkeling. Het zegt iets over het disfunctioneren van een democratie als burgers afhaken en zich langer niet betrokken voelen bij de politiek.

Meel zoekt de oorzaak van de heersende vertrouwenscrisis in de dominante positie van de politiek en het gebrek aan aandacht van politici voor de potenties van de *civil society*, ook wel het maatschappelijk middenveld genoemd. *Civil society* organisaties als vakbonden,

werkgeversorganisaties en beroepsverenigingen, maar ook niet-gouvernementele organisaties, bijvoorbeeld op het gebied van gender, milieu, mensenrechten, welzijn en cultuur, richten zich op het doordenken en oplossen van maatschappelijke vraagstukken. Zij doen dit door burgers actief bij de besluitvorming hierover te betrekken en door een complementaire rol te vervullen ten opzichte van de politiek. Hoewel zij dit op een professionele manier proberen te doen, beschouwen veel politici hen als luizen in de pels. Meel beoordeelt dit als een gemiste kans. Juist door *civil society* organisaties als partners te beschouwen en gebruik te maken van hun netwerken, deskundigheid en ideeën kan volgens hem de kloof tussen politici en burgers worden versmald en het politieke vertrouwen van burgers worden versterkt.

De Jagernath Lachmon Lezing is een initiatief van VHP-Nederland en Meel greep de gelegenheid aan om de VHP op te roepen burgerparticipatie in Suriname te bevorderen. Hij pleitte voor de introductie van het vak burgerschapskunde in het middelbaar onderwijs. Leidende vragen tijdens de lessen zouden moeten zijn: wat is een burger, wat mag er van hem of haar worden verlangd en op welke wijze kan hij of zij bijdragen aan de ontwikkeling van het land? Behalve uit het overdragen van kennis dient burgerschapskunde volgens Meel te bestaan uit het trainen van debatvaardigheden en het volgen van maatschappelijke stages. Om het belang van het vak te onderstrepen, stelde hij voor om doelen behaald in het kader van burgerschapskunde vast te leggen in een burgerschapspaspoort. Had een leerling aan alle eindtermen voldaan, dan kon dit document gelden als een basiskwalificatie burgerschap.

Om het vertrouwen in de politiek te herstellen, vroeg Meel ook om nadere actie op andere punten. Hij sprak zijn waardering uit voor de uitbouw van de VHP tot een Oranjabeweging, maar verklaarde dat deze beweging pas over een nationaal profiel zou beschikken als het VHP-bestuur, de VHP-fractie en – als de partij deel ging uitmaken van de coalitie – de VHP-ministersploeg een dwarsdoorsnede zouden vormen van de samenleving. Daarnaast zou de partijleiding er volgens Meel goed aan doen te beklemtonen dat het bedrijven van politiek een dienstbare opstelling en integer handelen veronderstelde. Hij stelde een integriteitscode voor, onder meer inhoudende de promotie van het DNA-lidmaatschap tot een voltijdse baan en het afzien van neveninkomsten voor de duur van dit lidmaatschap. Tenslotte deed Meel aanbevelingen voor een meer op de inhoud gerichte communicatie met de burger en voor een diasporabeleid dat op een realistische wijze in de ontwikkelingsvisie van de partij zou zijn ingebed.

Meel betitelde Suriname als ‘het land van ooit’, mits politici op een meer fundamentele wijze zouden aansturen op het vergroten van het vertrouwen in de politiek en *civil society* organisaties daarbij actief zouden betrekken. Alleen door de burger centraal te stellen kon vertrouwen in de woorden van Meel fungeren als ‘de lijm die samenlevingen bij elkaar houdt, de brandstof die economieën laat draaien en het fundament waarop ontwikkelde democratieën rusten’.

Na zijn inleiding volgde er een toespraak van VHP-voorzitter Chan Santokhi en discussieerde een panel (bestaande uit Peter Meel, Chan Santohki, Theo Para en Kathleen Ferrier) met het goed opgekomen publiek.

1. Inleiding

Sinds de financiële crisis in 2008 gaat de westerse wereld gebukt onder een vertrouwenscrisis, zo ook Suriname. Het vertrouwen van burgers is op allerlei fronten teruggelopen. Dit is onder andere af te leiden uit het stemgedrag, sociale opvattingen en uit hun consumptiepatroon. Meer specifiek treedt het afnemende vertrouwen van burgers naar voren in een beoordeling van instituties. In het bijzonder moeten politieke partijen en regeringen het ontgelden. Veel mensen verwijten politici dat zij goed voor zichzelf zorgen maar met hun rug naar de samenleving staan en maatschappelijke problemen onopgelost laten.

Het is een misvatting te denken dat dit teruglopende vertrouwen van recente datum is. In westerse landen bestaat er al langer een onderstroom van ongenoegen en onvrede ten aanzien van verrichtingen van politici. Dit laatste geldt ook voor Suriname. Al sinds de eerste vrije verkiezingen volgens het algemeen kiesrecht van 1949 geldt voor veel mensen dat politiek ‘fiesti of ‘pori’ is en dat bij teveel politici een aureool van onbetrouwbaarheid en opportunisme hangt. Deze houding kan deels worden verklaard door het koloniale verleden. Het was een Nederlandse kolonisator die autoritair leiderschap en verdeel- en heers als elementen in het landsbestuur introduceerde. Maar andere factoren spelen hierbij ook een rol. Denk hierbij aan de ambivalente relatie tussen politici en burgers, de grote maten van sociale ongelijkheid en de economische onafhankelijkheid van het buitenland.

Dat er de laatste jaren zoveel gesproken wordt van afgenomen vertrouwen in de politiek heeft o.a. te maken met de complexiteit van hedendaagse samenlevingen, economische stagnatie die landen parten speelt en de rol van sociale media die als barometers van het publieke humeur het politieke debat zijn gaan beïnvloeden. De achterliggende oorzaken zijn drieledig. Ten eerste hebben we te maken met een zegevierend neoliberalisme die de positie van de vrije markt heeft versterkt maar de slagkracht van nationale regeringen heeft ondergraven. Ten tweede zijn wij getuigen van aanhoudende migratiestromen die groepen bewoners in aankomstlanden het idee geven dat ze steeds meer vreemdeling in eigen land zijn geworden. Ten derde worden we geconfronteerd met veranderende machtsverhoudingen in de wereld. In dit opzicht

springen de wispelturige opstelling van de VS, de expansionistische politiek van China en de stropelige bedachtzaamheid van de Europese Unie het meest in het oog. De omstreden reputatie van de politiek in Suriname houdt behalve met het koloniale verleden en veranderende internationale verhoudingen, ook verband met de teleurstellende prestaties van de lokale politici.

Uit onderzoek blijkt dat Surinamers meer vertrouwen hebben in religieuze organisaties, de rechterlijke macht en de media dan in politieke partijen, het parlement of de regering. Deze uitkomsten worden weerspiegelt in de positie die Suriname inneemt bij internationale organisaties die landen monitoren op thema's als transparantie, onderwijs of het bruto nationaal inkomen en wat genoemd wordt 'het gemak van zaken doen'.

Het beeld van Suriname uit deze rangordes is gemengd maar biedt vooral zicht op tekortkomingen en verbeterpunten waarmee de Republiek aan de slag zou kunnen. Dit confronterende maar ook bemoedigende beeld richt zich vooral op de vraag hoe Suriname

er nu voor staat en hoe burgers zich tot hun land zouden moeten verhouden. Zijn de mogelijkheden om positief in te grijpen nog lang niet uitgeput en kunnen burgers bijdragen in het versterken van behoorlijk bestuur en economische voorspoed en sociale vaardigheid of moeten burgers zich neerleggen bij de negatieve spiraal waarin de Republiek zich bevindt en accepteren dat er voor de gesignaleerde achterstanden en gebreken geen remedie bestaan? Anders geformuleerd: kunnen we de toekomst van Suriname met enige optimisme tegemoet zien of is het realistisch om de Republiek maar af te schrijven? Kortom: Is Suriname het land van ooit of het land van nooit?

Het antwoord op deze vraag wordt door Meel gezocht door zich te richten op het thema: Vertrouwen in de Surinaamse politiek. Binnen deze thema behandelt hij drie vragen, namelijk:

- (i) Wat is vertrouwen?
- (ii) Welke potenties heeft de *civil society*/het maatschappelijk middenveld om het vertrouwen in de politiek te vergroten?
- (iii) Wat kan de VHP doen om het vertrouwen tussen kiezers en gekozenen te versterken?

2. Wat is vertrouwen?

Vertrouwen verwijst in de eerste plaats naar relaties tussen personen. Het gaat om een individu dat zich kwetsbaar opstelt ten opzichte van een ander individu. Vertrouwen houdt in een oordeel van een individu over een andere individu en betreft in beginsel een positieve opvatting over betrouwbaarheid van de ander (individu of institutie) en veronderstelt dat die andere handelingen verricht die eigen belang of het belang van de ander ten goede komt.

Vertrouwen tussen individuen en vertrouwen tussen individuen en instituties komen terug in de begrippen: sociaal vertrouwen en politiek vertrouwen waarbij sociaal vertrouwen betrekking heeft op vertrouwen tussen personen (denk aan relaties die zich kenmerken door machtsongelijkheid of socialisatie bijvoorbeeld een relatie tussen een ouder en een kind of een docent en een leerling) en politiek vertrouwen die gezien kan worden als een verbijzondering van sociaal vertrouwen (vertrouwen tussen individuen binnen hiërarchische relaties bijvoorbeeld tussen fractieleiders en fractieleden). Vertrouwen binnen gelijkwaardige relaties bestaat bijvoorbeeld tussen volksvertegenwoordigers en ministers onderling. Bij politieke vertrouwen staan de belangen die op het spel staan centraal. In een democratie speelt politiek een doorslaggevende rol bij bestuur en de staat en het ordenen van de samenleving. Dit heeft tot gevolg dat politiek diep ingrijpt in het leven van burgers. Om de politieke en sociale klimaat te reguleren en de kans op spanningen en conflicten te minimaliseren is het van fundamenteel belang dat er vertrouwen bestaat tussen politici en burgers. Er bestaat een aantoonbare relatie tussen sociaal vertrouwen en welvaartsniveau/inkomensgelijkheid. Hoe groter het sociaal vertrouwen, hoe hoger het nationaal inkomen, hoe groter de inkomensgelijkheid. Onderzoek naar verband tussen sociaal vertrouwen en onderwijs niveau laat zien dat hoger opgeleiden vaker vertrouwen uitspreken naar hun medemens dan mensen die een lager type onderwijs hebben doorlopen. Daarnaast draagt hoger onderwijs bij aan deelname aan maatschappelijke/politieke activiteiten.

Onderzoekers die ontwikkelingen binnen de publiek ruimte bestuderen onderscheiden twee type vertrouwen:

- (i) Strategisch vertrouwen: vertrouwen in mensen die we kennen
- (ii) Moralistische vertrouwen: vertrouwen in mensen met wie we onderliggende waarden delen en voor wie we ons medeverantwoordelijk voelen – vormt de grondslag van de *civil society*/het maatschappelijk middenveld. Degene die moralistische vertrouwen bezit, zijn positiever dan mensen met een andere achtergrond omdat men ervan uitgaat dat deze persoon dezelfde onderliggende waarde belangrijker vindt. Moralistisch vertrouwen ligt ten grondslag aan de *civil society* of terwijl het maatschappelijk middenveld. Met moralistische vertrouwen voelen burgers zich verantwoordelijk voor hun medeburgers en richten ze zich op het doordenken en oplossen van maatschappelijke vraagstukken. De *civil society* deelt de publieke ruimte met de politiek (staat) en de economie (markt) en wordt om die reden ook wel de derde sector genoemd.

3. Welke potenties heeft de *civil society*/het maatschappelijk middenveld om het vertrouwen in de politiek te vergroten?

Civil society kenmerkt zich in grote mate door overheid, stuurt zichzelf aan en is voor een belangrijk deel zelfvoorzienend, opereert autonoom en acht zich gebonden aan de geldende rechtsorde. *Civil society* organisaties worden geleid door individuen die niet bezig zijn met het opbouwen van een machtspositie. Zij zien leiderschap in de eerste plaats als een middel om bewustwording te creëren, kennis te verspreiden en activiteiten te ontplooiën. Het gaat om het delen van macht met mensen en niet zozeer om het uitoefenen van macht over mensen. In Suriname zijn er veel *Civil society* organisaties actief denk hierbij aan vakbonden, werkgeversorganisaties, beroepsverenigingen en organisaties op het gebied van gender, mensenrechten, milieu etc. Binnen de publieke ruimte vervullen *Civil society* organisaties een complementaire rol t.o.v. de politieke besluitvorming. Hoewel ze dit op een respectvolle manier proberen te doen, worden ze vaak door politici op afstand gehouden. Om het vertrouwen in de politiek te bevorderen is het belangrijk dat politieke partijen de *Civil society* serieus nemen en gebruikmaken van hun netwerk, kennis en ideeën. Op die manier kan de draagvlak van de liberale democratie worden vergroot en de legitimiteit van regeringen worden versterkt.

Civil Society organisaties worden als sinds de 19^e eeuw gezien als leerschool voor het democratisch denken en handelen. Maar toch ontbreekt in Suriname de politieke wil om burgerparticipatie als een kernwaarde van democratie te promoten. Dit verklaart voor een gedeelte waarom Suriname te boek staat als een electoraal democratie waar vrije verkiezingen worden georganiseerd en politieke rechten beschermd zijn, maar waar instituties gebrekkig functioneren en aan de beginselen van behoorlijk bestuur onvoldoende inhoud wordt gegeven.

De liberale democratie in Suriname zou geholpen zijn met een grotere mate van burgerparticipatie, echter ontbreken de bouwstenen hiervoor. Zolang de landelijke politieke elite zich blijven beschouwen als een uitverkoren groep en de verdeling van deels langs formele en deels langs informele weg publieke middelen zo blijft, staat de burger met lege handen.

De omslag naar een democratie waarbinnen er ruimte is voor medezeggenschap vereist een traditie van publiek debat, die momenteel in Suriname afwezig is. Veel politici schuwen het publieke debat waardoor veel burgers zich niet aangetrokken voelen om van

gedachten te wisselen over bestuur en beleid. Een veelgehoorde klacht in Suriname is dat de discussievaardigheden van burgers niet toereikend zijn om zinvol deel te nemen aan het debat. Er zijn ook veel burgers die het publieke debat vermijden uit een gevoel van vergeefsheid en niet uit een gevoel van onvermogen. Veel van hen en vooral jongeren willen gebruikmaken van hun politieke rechten en vrijheden maar worden niet genoeg uitgedaagd om dat te doen. Deze patstelling kan doorbroken worden door het aanbieden van burgerschapskunde. Burgerschapskunde is voortgekomen uit de pleidooien van de grondleggers van de Amerikaanse onafhankelijkheid en heeft altijd steun gehad van de *Civil society* organisaties. Meel stelt voor dat burgerschapskunde in Suriname geïntroduceerd wordt. Het vak is bij uitstek geschikt om middelbare scholieren vertrouwd te maken met de verdienste en onvolkomenheden van de liberale democratie maar ook de sterkte en zwakte van ideologische alternatieven. Leidende vragen bij burgerschapskunde zouden moeten zijn: wat is een burger, wat zou van zijn/haar moeten worden verlangd en op welke wijze kan hij of zij actief bijdragen aan de ontwikkeling van Suriname? Hierbij hoort ook het trainen van debatvaardigheden. Op deze manier kunnen jongeren in een vroeg stadium voorbereid worden aan een latere deelname aan politieke gedachtenwisseling. Het valt te overwegen om politici als gastdocent bij deze debattrainingen in te schakelen. Bij voorkeur voorziet burgerschapskunde ook in relevante maatschappelijke stages. Om het belang van dit vak te onderstrepen kunnen doelen die behaald worden, vastgelegd worden in een burgerschapspaspoort die kan gelden als een basiskwalificatie burgerschap.

4. Wat kan de VHP doen om het vertrouwen tussen kiezers en gekozenen te versterken?

De VHP bevindt zich in een transitieperiode en is sinds de aantreden van de huidige partijvoorzitter Chan Santokhi zich bezig opnieuw uit te vinden en doet dat met geestdrift en toewijding. Het partijbestuur heeft zijn zinnen gezet op het moderniseren van de partijorganisatie en het aanpassen van de partijideologie. Om de breuk met het verleden te accentueren spreekt de partij over ‘de oranjebeweging’ in plaats van de ‘oranjepartij’. Anders dan in het verleden is de partij actief in contact met alle bevolkingsgroepen.

De beoogde transformatie verloopt niet zonder slag of stoot. Delen van de achterban vinden dat ontwikkelingen snel gaan en ervaren de hervormingen als te ingrijpend. Als de deur wordt opengezet voor alle Surinamers, hoe kan de partij nog opkomen voor het segment van de bevolking waarvoor Jagernath Lachman de partij ooit oprichtte? Buitenstaanders volgende de ontwikkelingen binnen de VHP met aandacht maar nemen vaak een afwachtende houding aan. Ze stellen zichzelf de vraag of de ingezette veranderingen cosmetisch of fundamenteel van aard zijn? Worden vertegenwoordigers van andere etnische groepen alleen strategisch op de verkiezingslijst geplaatst of gaat de partijbestuur voortvarend te werk en worden taken en bevoegdheden op een structurele basis verdeeld binnen de partij? Deze gedachten van buitenstaanders worden gevoed door het besef dat het VHP bestuur vastbesloten is om terug te keren in het machtscentrum. Na tien jaar in de oppositie is het weer tijd om deel uit te maken van de regering bij voorkeur in een leidende rol. Hoewel deze vragen niet los gezien kunnen worden van een VHP onvriendelijke propaganda, zijn ze wel terzake.

De opmars van de oranjebeweging laat zien dat voorzitter Santokhi bezig is een inhaalslag te maken. Hij probeert zijn partij te laten aanhaken bij actuele ontwikkelingen en meer in de pas te laten lopen met maatschappelijke opvattingen die in Suriname inmiddels gemeengoed zijn geworden. Die opvattingen komen erop neer dat Mono-etniciteit uit is en Multi-etniciteit in is. Daarnaast kan worden gesteld dat de keuze voor een beweging aansluit bij de verlangens van een grote groep jonge

kiezers. Zij identificeren zich gemakkelijker met de organisatie waarin de aspiraties van de Surinaamse bevolking weerspiegelt worden. De nieuwe koers van de VHP heeft geen revolutionair maar een evolutionair karakter omdat er ingezet wordt op een consequente voortzetting van een al bestaande koers van Lachman. Met respect voor de verbroederingspolitiek en de politiek van zijn voorgangers probeert de zittende partijvoorzitter Chan Santokhi nadrukkelijk inhoud te geven aan de naam van *Verenigde Hervormings Partij*. Die naam draagt de partij als sinds 1973 en Santokhi wilt aan beide begrippen (*Verenigde* en *Hervorming*) een brede invulling geven door onder ander de VHP om te vormen tot een bredere en inclusievere volkspartij.

Er zijn tal van positieve intenties en aanwijsbare potenties die de VHP in de afgelopen jaren heeft laten zien. Maar tegelijkertijd moet de vraag worden gesteld of deze intenties en potenties voldoende zullen zijn om het vertrouwen van de kiezer in de politiek te laten terug keren. Het naar de stembus lokken van burgers en het realiseren van een machtswisseling is één ding, maar het structureel betrekken van burgers bij de politiek vraagt wat meer. De VHP zou de politiek een impuls kunnen geven door op vier punten nadere acties te ondernemen:

- a) **Rekruteren en faciliteren van partijleden.** Denk hierbij aan het werven van personen die de beginselen van de VHP onderschrijven. Daarnaast dient de partijaanhang een dwarsdoorsnede te vormen van de samenleving en zichtbaar te zijn in de partijorganen. De VHP moet vertrouwen uitspreken en ruimte bieden aan jongeren. Ook moet de partij zowel intern als extern benadrukken dat politiek bedrijven een dienstbare opstelling en integer handelen vereist. Om het vertrouwen in de politiek te versterken zal de oranjebeweging een integriteitscode vaststellen.
- b) **Communiceren met de burger.** Denk hierbij aan communicatie binnen de partij en communicatie met het electoraat. Bij communicatie binnen de partij ligt de nadruk op debatteren en discussiëren én het hanteren van een verbindende en coachende bestuursstijl. Bij communicatie met het electoraat ligt de nadruk op het bezoeken van kiesdistricten en massameetings aanvullen met meer inhoudelijke communicatie waardoor burgers zich door de politiek serieus genomen voelen.
- c) **Vertellen van een onderscheidend verhaal.** Het resultaat hiervan is dat de partij gedefinieerd wordt. Een onderscheidend verhaal overstijgt verder tegenstellingen

en verschillen en neemt mensen mee in een omvattend project. De partij moet de burger centraal stellen en focussen op liberaal-democratische rechten en vrijheden, bestaanszekerheid en sociale rechtvaardigheid.

- d) **Presenteren van een doordacht urgentieprogramma.** Denk hierbij aan het hervormen en moderniseren van de overheid, inclusief het formuleren van een sociale paragraaf en SMART beleidsdoelen.

5. Conclusie

Suriname is het land van ooit, mits:

- Politici op een meer fundamentele manier aansturen op het vergroten van het vertrouwen in de politiek. Vertrouwen is hierin van cruciaal belang;
- *Civil society* organisaties hierin een aandeel krijgen als partners die complementair zijn aan de politiek vanwege hun specifieke expertise en geworteldheid in de samenleving;
- Het diasporabeleid niet op gespannen voet hoeft te staan met een slagvaardig dekolonisatiebeleid maar het onder andere als aanvulling gezien wordt en niet ter vervanging van de eigen krachtsinspanningen.

Op de achterkant van het jubileumboek van de VHP wordt de VHP niet voorgesteld als Vooruitstrevende Hervormings Partij maar als Vertrouwen, Hoop en Progressie. Dat het woord ‘vertrouwen’ in deze context voorop staat, wekt verwachtingen. Hieruit kan afgeleid worden dat de VHP vindt dat vertrouwen de lijm is die samenlevingen bij elkaar houdt, de brandstof die economieën laat draaien en het fundament waarop een ontwikkelde democratie rust. Meel spreekt de hoop uit dat de VHP na 25 mei 2020 in de gelegenheid zal zijn om de vertrouwen tussen politici en burgers daadwerkelijk te versterken en dat Suriname daarmee een fase van progressie zal ingaan.

